

ИМА ва СҲШ: мушкилиҳо ва дурнамои инкишофи муносибатҳо

Яке аз воқеиятҳои назаррас ва падидаи муҳими сиёсӣ иҷтимоии охири қарни XX ва ибтидои садаи XXI ин ба арсаи вучуд қадам гузоштани Созмони ҳамкориҳои Шанхай (СҲШ) аст. Дар як муддати кӯтоҳ СҲШ тавонист аз як ниҳоди минтақавӣ бо узвияти теъдоди ками давлатҳо (1996-«Панҷгонаи Шанхай») ба як созмони миқёсан бузурги мухташам ва обрӯманди байналмилалӣ бо узвияти теъдоди зиёди кишварҳои минтақа ва берун аз он (2021- 18 аъзои СҲШ (8+4+6)¹) мубаддал гардад. СҲШ имрӯз 60% қаламрави минтақаи Авруосиё ва тақрибан ними (3,5 миллиард) аҳолии ҷаҳонро дар бар гирифтааст. Хусусияти асосии ин созмон характери интегратсионӣ доштани ас, ки дар навбати аввал барои ҳамкориҳои иқтисодиву гуманитарӣ пешбинӣ шудааст. Ва ин табиист: ду кишвари бузурги минтақа – Федератсияи Россия ва Ҷумҳурии мардумии Чин – ҳамчун ташаббускорони таъсиси ин созмон на фақат ба муносибатҳои хубу ҳасана бо кишварҳои минтақаи Осиёи Марказӣ зарурат доштанд, балки хостанд сулҳу субот ва рушди устувори иқтисодӣ дар ин минтақа таъмин бошад, то ин ду кишвари бузург тавонанд сиёсат ва манфиатҳои хешро пайгирона амалӣ созанд. Маълум, ки дар ин бобат мавқеи ҷуғрофӣ минтақа, захираҳои бепоёни табиӣ ва инсонии кишварҳои он, бозори мусоиди меҳнат ва тиҷорат, аҳамияти геосиёсии минтақа ва давлатҳои он низ нақши муҳим бозиданд. Аммо, ба ақидаи маъмули Ху Сзинтао, роҳбари собиқи ҚМЧ (2003-2013) сабабҳои зуд ва ба ин дараҷа қудратманд ва бонуфуз гаштани СҲШ ҳамчунон ба он вобаста аст, ки ҳама давлатҳо-аъзои созмони мазкур усулҳои аслиӣ ва фалсафаи созандаи СҲШ-ро ҳамеша ва пайваста пайгирӣ кардаанд, ки мафҳумҳои калидии он иборатанд аз эътимоди комил ба ҳамдигар, ба эътибор гирифтани манфиатҳои ҳама тарафҳои алоқаманд, машваратҳои мутадовим дар фазои баробарҳуқуқӣ, эҳтироми чандгунагии фарҳанг ва

¹ 18 аъзои СҲШ: 8 кишвари аъзо, 4 кишвари нозир, 6 кишвар-шарикони муколимавӣ.

анъанот, кўшиши рушди устувор дар асоси ҳамкориҳои дастаҷамъона ва ғайра(4).

Бояд тазаққур дод, ки кишварҳои Осиёи Марказӣ (9, 1) на ҳамеша дар маркази таваҷҷуҳи ИМА қарор доштаанд. Дар замони мавҷудияти Иттиҳоди Шӯравӣ ин ҳолат ба он сабаб ҷой дошт, ки кишварҳои минтақа- ҷумҳуриҳои ҳамонвақтаи шӯравии сотсиалистии Қазоқистон, Қирғизистон, Тоҷикистон, Туркманистон ва Ўзбекистон дар муносибатҳои мустақим байни ИМА ва дигар кишварҳои хориҷӣ нақши муҳимме надоштанд. Чунин ҳолат ҳатто пас аз пош хӯрдани Иттиҳоди Шӯравӣ низ дар ибтидо чандон ҷилои тоза ба худ касб накард. Фақат баъд аз чанд соли даврони истиқлолияти давлатии ин кишварҳо, ки ба арсаи байналмилалӣ ҳамчун симоҳои тозае сиёсӣ ворид шуданд, ҷумҳуриҳои мустақили Осиёи Марказӣ мавриди таваҷҷуҳи ИМА қарор гирифтанд. Аз тарафи дигар, ИМА таърихан ҳаргиз аз донандагони хуби аҳамият ва махсусиятҳои минтақаи Осиёи Марказӣ набудааст ва, мутаассифона, ҳанӯз ҳам нест. Ва ниҳоят, дар солҳои аввали пош хӯрдани Иттиҳоди Шӯравӣ, ба гумони комил, ИМА бовар ба он дошт, ки низоми собиқе коммунистӣ дар кишварҳои минтақа қудрати сиёсиро аз даст нахоҳад дод, ин кишварҳо ба асли хеш боз бармегарданд, онҳо тобеи Россия боқӣ хоҳанд монд, аз ин рӯ, тамоми кўшиш ва таваҷҷуҳи худро ба кишварҳои Назди Балтика равона сохт.

Ба ҳар ҳол, қазия баъд аз соли 1991 оҳиста-оҳиста ранги дигар гирифт. ИМА ба ҳайси ягона кишвари абарқудрати замон беш аз пеш ба минтақаи Осиёи Марказӣ таваҷҷуҳ зоҳир намуда, дар соли 1997 ин кишварҳоро минтақаи махсуси манфиатҳои стратегии дарозмуддати худ эълон намуд. Гузашта аз он, 3 августи соли 1999 Конгресси ИМА ҳуҷҷати муҳимро таҳти унвони «Санади стратегияи Роҳи Абрешим» (SilkRoadStrategyAct) қабул намуд, ки дар он мақсаду маром ва ҳадафҳои ИМА дар бобати Осиёи Миёна ба таври возеҳ ифода ёфтаанд. Аз ҷумла, дар ин ҳуҷҷат гуфта мешавад, ки ИМА истиқлолият ва мустақилияти иқтисодиву сиёсии кишварҳои Осиёи

Марказиро дастгирӣ хоҳад кард, то тобеияти энергетикии худро аз давлатҳои Халичи Форс камтар созад (11). Албатта, чунин ҳолат бо назардошти мавқеи муҳими ҷуғрофии Осиёи Марказӣ дар муносибатҳои геосиёсии муосир; захираҳои фаровони табиӣ ва инсонии минтақа; қаробати наздик доштан аз нигоҳи марзу бум, таъриху фарҳанг ва нуфуси аҳоли ба марказҳои низоъ, ихтилоф ва ташаннуҷ дар ҷаҳони ислом; тамаркузи назарраси мушкилиҳо ва таҳдидҳои глобалӣ дар минтақа (сарҳадӣ, қавмӣ, мазҳабӣ, муҳити зист ва ғайра)(5) сурат гирифтааст. Сабаби дигари чунин таваҷҷуҳ, албатта, ба арсаи ҳаёт қадам гузоштани Созмони Ҳамкории Шанхай (СХШ) ҳамчун сохтори сиёсӣ иқтисодӣ ва роҳхалли муҳими ба низоми овардани мушкилиҳо ва мавзӯҳои марбут ба минтақаи Осиёи Миёна бо ҳузури ду кишвари қудратманди ҷаҳон – Россия ва Чин – ва нуфузи зиёд пайдо кардани он дар арсаи байналмилалӣ мебошад, ки ИМА-ро ба ташвиш оварда буд(3).

Дар бобати сиёсати ИМА оид ба СХШ бояд гуфт, ки, албатта, муносибати ИМА ба СХШ ва фаъолиятҳои он якранг нест, балки ҳатто хурдагирона аст, чун ИМА баъд аз пош хурдани Иттиҳоди Шӯравӣ одат карда буд, ки дар арсаи сиёсати байналмилалӣ яккатоз аст ва бовар ба он дошт, ки давлат ва ё созмони дигаре наметавонад ва набояд дар арсаи ҷаҳонӣ сиёсати мустақилонаеро пеш барад, махсусан агар ин сиёсат аз нигоҳи нуфуз ва ҳашамат созанда, фарогир ва таъсирбахш ба низоми сиёсии байналмилалӣ бошад ва онро тавонад тағйир бидиҳад. Аз ин рӯ, эҷоди чунин як ниҳоди авруосиёии дорои қудрати атомӣ ва он ҳам бо захираҳои бузурги табиӣ инсонӣ ва имконоти ҳарбӣ низоми Вашингтонро хеле нигарон сохтааст.

Сабаби ташвиш ва нигарони Вашингтон торафт нуфузи бештар касб кардани СХШ дар арсаи сиёсати байналмилалӣ ва боло рафтани мақоми он дар ҳаллу фасли масъалаҳои калидии сиёсати замони муосир аст. Имрӯз доираи фаъолият ва нуфузи СХШ хеле густариш ёфта, ҷаҳонӣ гаштааст. Ба чунин шакл гирифтани қор худи ИМА низ иштибоҳан мусоидат кардааст. Масалан, дар оғози солҳои истиқлолияти давлатии кишварҳои Осиёи

Марказӣ масъалаҳои мавриди таваҷҷуҳи ИМА бештар ба равандҳои демократӣ, азнавсозии ҷомеа ва ҳифзи ҳуқуқи инсон равона карда шуда буд, дар ҳоле ки мавзӯи таъмини амният ва суботи ҷомеа, рушди устувор ва баланд бардоштани сатҳи неқӯаҳволии мардум дар ин минтақа аз мушкилиҳо ва нигарониҳои рӯзмарра ва мубрами рӯз ба шумор мерафтанд. Махсусан мавзӯи пешгирӣ аз маводи муҳаддир, одамфурӯшӣ, ифротгарой, тундгарой ва терроризм дар иртибот ба таъмини амният ва суботи минтақа аҳамияти пурарзишро касб намуд. Роҳбарони аксари давлатҳои минтақа мавзӯҳои номбаршударо аз масъалаҳои афзалиятнок дар сиёсати дохиливу хориҷии худ эълон намуданд ва барои таъмини тамомияти арзии кишварҳои худ ва ваҳдати миллии халқҳояшон талошҳо меварзиданд (10). Дар ҳамин замина қобили қайд аст, ки СҲШ аввалин ниҳоди байналмилалӣ буд, ки ҳалли ин мушкилиҳо ва муборизаи беамон бар зидди савдои ғайриқонунии маводи муҳаддир ва терроризмро дар ҷойи аввал гузошт. Иштибоҳи дигар ИМА дар бобати Осиёи Марказӣ ин буд, ки дар сиёсати хориҷии худ «содироти инқилобҳо» ва махсусан «инқилобҳои рангин»-ро аслиҳаи ҳеш қарор дод ва бо ин амалаш на фақат дунёро ноором сохт, балки кишварҳои зиёдеро аз худ норозӣ сохт. Табиист, ки Москва ва Пекин аз ин фурсат истифода бурда, мавқеъ ва нақши худро дар минтақа бамаротиб тавсия ва густариш доданд. Эҷоди СҲШ яке аз дастовардҳои чунин фаъолияти пурсамар дар Осиёи Миёна гардид, ки ҳоло аз марзҳои ин минтақа берун ва ҷаҳонӣ гаштааст.

Қобили қайд аст, ки ИМА ба қудратманд ва пурнуфуз гаштани СҲШ дар ибтидо чандон бовар надошт. Ба гумони ИМА, тазоди назар ва норавшаниҳое, ки байни Россия ва Чин дар маҷмӯъ вуҷуд доранд, фаъолиятҳои ин созмони минтақавиро дар оянда самарабахш нахоҳанд кард, чун, масалан, Россия намехоҳад, ки нуфузи анъанавии худро дар миёни кишварҳои Осиёи Миёна аз даст диҳад, кишвари Чин бошад, кӯшиш хоҳад кард, ки дар ин минтақа нуфузи бештар дошта бошад, махсусан аз нигоҳи иқтисодӣ. Аммо назари расмӣ Вашингтон дар ин бобат баъд аз саммити

Остона (2005) ранги дигар гирифт. Маҳз дар Остона роҳбарони кишварҳои минтақа аз Осиеи Миёна берун кардани ҳузури низомии ИМА-ро ба таври расмӣ талаб намуданд. Ин чунин маънӣ дошт, ки а) СҲШ оҳиста-оҳиста ба як ниҳоди зиддиамрикоӣ мубаддал шуда истодааст, б) манфиатҳои ИМА дар Осиеи Миёна зери хатар гузошта шуданд, в) Россия ва Чин дар оянда метавонанд бо истифода аз СҲШ ба нақшаҳои стратегии ИМА ҳалал ворид созанд (3).

Албатта, ақидаҳо дар бобати ин, ки СҲШ тазоди НАТО ва муқобили сиёсати ИМА нигаронида шудааст, мухталифанд (8,7,2). СҲШ чандин маротиба расман эълон кардааст, ки аслан чунин мақсад надорад ва мақсаду мароми ин ташкилот ба ҳалли масъалаҳои иқтисодию иҷтимоӣ ва таъмини амният дар минтақа нигаронида шудааст. Масалан, имрӯз кишварҳои аъзои СҲШ дар таҳия ва амалӣ сохтани барномаву лоиҳаҳои мухталиф – ва на фақат дар баҳши тиҷорату иқтисод ва кумакҳои гуманитарӣ – фаъолна маблағгузорӣ менамоянд. Танҳо кишвари Чин барои боз ҳам вусъат баҳшидани ҳамкориҳои байни аъзои СҲШ ва вусъати равандҳои интегратсионӣ ба андозаи 900 миллион доллари ИМА қарзҳои дарозмуддат ба муддати 20 сол ҷудо кардааст, ки аз ҷумла барои тарбияи 1,5 ҳазор кадрҳои махсус дар доираи фаъолиятҳои СҲШ ихтисос дода шудаанд ва арзиши танҳо ҳамин барнома 9 миллион доллари ИМА-ро ташкил медиҳад (4). Аммо воқеъият ин аст, ки СҲШ аз нигоҳи ҳарбию низомӣ низ бештар инкишоф меёбад, доираи фаъолиятҳои низомии он густариш ва имконоти техникаш тақвият меёбад. Машқҳои ҳарбии якҷоя ва амалиёти зиддитеррористии кишварҳои аъзои СҲШ, ки дар доираи ҳамкориҳои Созмони аҳдномаи амнӣ дастаҷамъӣ (СААД) сурат мегиранд, гувоҳи ин гуфтаҳои онанд. Дар ҳақиқат, нақши СҲШ дар бобати таъмини сулҳу субот ва амнӣ кишварҳои минтақа торафт меафзояд. Қобили зикр аст, ки маҳз дар доираи фаъолиятҳои СҲШ муносибатҳои байни Покистон ва Ҳиндустон мароми тоза гирифта, он рӯз дур нест, ки сулҳи бардавом миёни ин ду

кишвар чомаи амал мепӯшад ва боз як хатари марғбори атомӣ аз байн меравад, аммо тавонмандии низомии ин ташкилот боиси нигаронии кишварҳои Ғарб, аз ҷумла ИМА гардидааст (7,8).

Масъалаи ҳамкории СҲШ бо кишвари Эрон низ баҳсангез аст. Аз назари ИМА, ҳамкории СҲШ ҳамчун ниҳоди зиддитеррористӣ бо кишваре, ки худ «маркази терроризми ҷаҳонист» (4), қобили қабул нест. Масалан, ёвари Котиби давлатии ИМА оид ба масъалаҳои Осиёи Марказӣ ва Ҷанубӣ Ричард Баучер баъд аз саммити Остона изҳор намуд, ки 1) СҲШ набояд ба воситаи боз ҳам қудратмандтар гаштани Россия ва Чин дар минтақаи Осиёи Марказӣ мубаддал гардад, 2) СҲШ бояд бештар ба масъалаҳои иқтисодӣ таваҷҷуҳ дошта бошад, на геополитикӣ, 3) ИМА кӯшишҳои Ҳиндустон, Покистон, Муғулистон ва Афғонистонро дар бобати ҳамкорӣ бо СҲШ дастгирӣ менамояд, аммо иштироки кишвари Эрон дар фаъолиятҳои СҲШ баҳсталаб хоҳад буд (6).

Воқеият ин аст, ки имрӯз ИМА дигар наметавонад фаъолиятҳои СҲШ-ро нодида бигирад ва нуфузи рӯзафзуни онро эътироф нанамояд. Аз ин рӯ, ИМА сиёсат ва муносибатҳои худро дар ин бобат ба таври ҷиддӣ таҷдиди назар кардааст. Маҳз дар партави чунин бархӯрд стратегияи ИМА оид ба Осиёи Марказӣ (2015, 2019) оҳанги дигар ба худ касб кард. Таҳия ва қабули «Нақшаи интегратсияи иқтисодии Осиёи Марказӣ ва Осиёи Ҷанубӣ» аз он гувоҳӣ медиҳад, ки ИМА рушди иқтисодӣ ва аз ҳамин тариқ ба даст овардани мақоми махсус дар миёни кишварҳои минтақаро аз ҳадафҳои аслии худ қарор додаанд. Тибқи ин Нақша бояд ИМА ба инкишофи инфрасохторҳо дар ин кишварҳо мусоидат намуда, тобеияти ин кишварҳоро махсусан аз Россия ба таври назаррас коҳиш диҳад ва аз ҳамин роҳ мавқеи худро дар робитаҳои иқтисодии минтақа боз ҳам тақвият бахшад. Лоихаи CASA-1000, масалан, аз ҷумлаи ҳамин барномаҳост.

Аз тарафи дигар, ИМА муносибатҳои мустақими дучонибаи худро бо кишварҳои минтақа, махсусан Қазоқистон ва Қирғизистон бо истифода аз

нерӯҳои марказгурез ва норозӣ аз СҲШИдома дода истодааст. ИМА ба муносибатҳояш бо Қазоқистон диққати махсус медиҳад, чун ин кишвар таи солҳои ахир ба муваффақиятҳои чашмрас дар инкишофи иқтисодию иҷтимоии худ муяссар гаштааст. Қирғизистон низ аз мадди назари ИМА дур нест, чун Амрико ҳанӯз ҳам тарафдори навсозиҳои демократӣ дар ин кишвар аст ва намехоҳад, ки аз манфиатҳои худ ба осонӣ даст кашад. Муносибатҳои ИМА бо Ўзбекистон дар ду-се соли ахир рӯ ба беҳбуд овардааст. Тоҷикистон аз нигоҳи иқтисодӣ чандон ҷавобгӯ ба манфиатҳои ИМА нест, аммо ҳамкориҳои дучониба байни ин давлатҳо махсусан дар соҳаи гуманитарӣ ва илму фарҳанг бомуваффақият давом доранд.

Ба таври мушаххас, оё заминаҳо барои ҳамкориҳои байни ИМА ва СҲШ вучуд доранд ва дурнамои он ба чӣ қарор аст? Ҷавоби ин савол бо як ифода мушкил аст, аммо ҳатман мусбат арзёбӣ мешавад. Чуноне ки дар боло ишора рафт, ҳоло муносибати ИМА ба СҲШ ба таври кулӣ таҷдиди назар шудааст. Маълум, ки ИМА ҳавасманди он аст, ки аз имконоти СҲШ барои пешбурди манфиатҳояш дар минтақа истифода намояд. Масалан, соли 2006 ёвари Котиби давлатии ИМА Ричард Баучер ҳангоми сафараш ба Чин махсус аз Котиботи СҲШ ба хотири «табодули назар» дидан ба амал овард. Ин гувоҳи он аст, ки ИМА дигар СҲШ-ро бо дидаи кам наменигаранд ва, баръакс, ба муносибатҳои дучониба ва гуфтугӯҳои мустақим бо ин созмони бонуфузи байналмилалӣ алоқаманданд, то андеша ва ҳадафҳои худро дар доираи фаъоляти ин созмон мавриди баррасӣ қарор диҳанд.

Ин дурнамо дар чӣ ифода мегардад? Аз назари мо, пеш аз ҳама, дар самти муносибатҳои иқтисодӣ, чун мавзӯи рушди иқтисодӣ ва баланд бардоштани сатҳи рифои мардум дар ҳама кишварҳои аъзои СҲШ аз масъалаҳои мубрам ва аввалиндарача ба шумор меравад. Дар ин қисмат метавон қорҳои зиёдеро дар бобати таъминоти энергетикӣ, сӯзишворӣ, «иқтисоди сабз», рушди хоҷагии қишлоқ, сохтмон, нақлиёт, беҳтар сохтани муҳити зист ва ғайра бо истифода аз технологияҳои муосир ва роҳҳои инноватсионии ҳалли мушкилиҳо дастаҷамъона анҷом дод, ки дар маҷмӯъ ба

инкишофи устувори иқтисодӣ, паст кардани сатҳи камбизоатӣ ва дар ниҳояти кор ба таҳкими равандҳои интегратсионӣ оварда мерасонад.

Дуом, ҳамкориҳо дар бобати таъмини сулҳи саросарӣ ва суботу амният дар минтақа ба шумули мубориза бар зидди ифротгароӣ, тундгароӣ, терроризм, гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, назорат аз болои силоҳи қатли ом ва ғайра. Имконоти бузурги НАТО ва СААД-ро метавон ба таври васеъ истифода кард, ки, аз як тараф, ба ҳалли масъалаҳои номбаршуда мусоидат мекунад, аз тарафи дигар, ташаннуч ва тазоди номатлуби байни ин ниҳодҳои ҳарбию низомиро то андозае паст менамояд. Дар беҳтар амалӣ гаштани ин ҳадафҳо иштироки бевоситаи САҲА ва Иттиҳоди Аврупо низ мусоидат хоҳад намуд.

Сеюм, ҳамкориҳои судманд дар самти фароҳам соختани кумакҳои гуманитарӣ ва техникую иттилоотӣ, рушди илму фарҳанг, таҳкими ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ниҳодҳои он.

Хулоса, СҲШ дар як муддати нисбатан кӯтоҳи таърихӣ аз «Панҷгонаи Шанхай» ба як ташкилоти бонуфузи байналмилалӣ мубаддал гашта, имрӯз на фақат дар минтақаи Осиёи Марказӣ, балки дар саросари ҷаҳон мавқеъ ва мақоми махсусро касб намудааст. Чунин раванди инкишоф натиҷаи сиёсати дуруст ва ҳавасмандии комили ҳама давлатҳо-аъзои СҲШ буда, ба усулҳои аслиӣ ва фалсафаи созандаи ин созмон, ки онро «рӯҳи Шанхай» ҳам меноманд, асос ёфтааст. Мундариҷаи асосии фаъолиятҳои СҲШ-ро рушди иқтисодӣ, инкишофи инфрасохторҳо, таъмини амният ва суботи саросарии минтақа ташкил медиҳад, ки қисмати муҳим ва таркибии равандҳои ҷаҳони муосир ва сиёсати байналмилалӣ маҳсуб мегардад. Дар ин замина муносибатҳо ва ҳамкориҳои сегонаи «Россия-Чин-ИМА» мавқеи калидӣ дошта, дар доираи фаъолиятҳои СҲШ бо истифода аз имконоти САҲА, Иттиҳоди Аврупо, НАТО ва СААД аҳамияти махсус ба худ касб менамояд. Чун дар алоҳидагӣ ҳалли мушкилиҳо ва ҷолишҳои замони муосир ниҳоят мушкил ва ҳатто ғайриимкон аст, иттиҳоди давлатҳои абаркудрат ва раванди

такомули баъдӣи созмонҳое аз қабилӣи СҲШ мубрам ва муҳим боқӣ хоҳанд
монд.

Адабиёт

1. Абдулло Рашид. Политика США в Таджикистане: от признания независимости к партнерству // Центральная Азия и Кавказ, №4 (52), 2007 – С. 82-90.
2. Баранов А.Ю. ШОС и политика США в Центральной Азии. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата политических наук. М., 2011.- 32с.
3. Лю Цян. Взгляды и политика США по отношению к ШОС // Вестник РУДН, серия *Международные отношения*, 2011, № 2. – С.66-74.
4. Старунский Александр. ШОС - США: противостояние начинается? - <http://www.infoshos.ru/ru/?idn=22>
5. Юлдашева Гули. Стратегия США в Центральной Азии: проблемы и достижения//Центральная Азия и Кавказ. Том 14. Выпуск 2, 2011. – Стр. 167-177.
6. *Boucher R.* U.S. Policy on Multilateral Organizations in Central Asia. Statement before the U.S. Helsinki Commission. 2006, September 26 // <http://www.usembassy.kz/documents/boucher-statement-2006.html>
7. Degang Sun &Hend Elmahly. NATO vs. SCO: A Comparative Study of Outside Powers' Military Presence in Central Asia and the Gulf //Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies, Volume 12, 2018 - Issue 4. – P. 438-456;
8. Marcel de Haas. War Games of the Shanghai Cooperation Organization and the Collective Security Treaty Organization: Drills on the Move! // The Journal of Slavic Military Studies. Volume 29, 2016 - Issue 3. P. 378-406;
9. Marcel de Haas. Relations of Central Asia with the Shanghai Cooperation Organization and the Collective Security Treaty Organization// the Journal of Slavic Military Studies. Volume 30, 2017 - Issue 1.–P.1-16.
10. *Sean L. Yom.* Power Politics in Central Asia: The Future of the Shanghai Cooperation Organization. 2002. - № 4. - С. 8. URL: <http://www.asiaquarterly.com/content/view/129/40>
11. Silk Road Strategy Act: Электронный архив Конгресса США// документ о принятии «американской стратегии Шелкового пути».

ИМА ва СҲШ: мушкилиҳо ва дурнамои инкишофи муносибатҳо

Мақолаи мазкур ба масъалаҳои марбут ба мушкилиҳо ва дурнамои инкишофи муносибатҳои ИМА бо СҲШ бахшида шудааст. Аз назари муаллиф, дар ибтидо ИМА ба арсаи ҳаёти сиёсӣ қадам гузоштани СҲШ-ро чандон ҷиддӣ қабул накарданд. Баъдтар эҷоди чунин як ниҳоди аврусиёии дорои қудрати атомӣ ва он ҳам бо захираҳои бузурги табииву инсонӣ ва имконоти ҳарбиву низомӣ Вашингтонро хеле нигарон сохтааст. Сабаби ташвиш ва нигаронии ИМА торафт нуфузи бештар касб кардани СҲШ дар арсаи сиёсати байналмилалӣ ва боло рафтани мақоми он дар ҳаллу фасли

масъалаҳои калидии сиёсати замони муосир аст. Имрӯз муносибати ИМА ба СҲШ ба таври кулӣ таҷдиди назар шудааст. Маълум, ки ИМА ҳавасманди он аст, ки аз имконоти СҲШ барои пешбурди манфиатҳои дар минтақа истифода намояд. Ин дурнамо дар чӣ ифода мегардад? Муаллиф ба ин фикр аст, ки пеш аз ҳама дар самти муносибатҳои иқтисодӣ, чун мавзӯи рушди иқтисодӣ ва баланд бардоштани сатҳи рифои мардум дар ҳама кишварҳои аъзои СҲШ аз масъалаҳои мубрам ва аввалиндараҷа ба шумор меравад. Дуюм, ҳамкориҳо дар бобати таъмини сулҳи саросарӣ ва суботу амният дар минтақа ба шумули мубориза бар зидди ифротгарӣ, тундгарӣ, терроризм, гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир, назорат аз болои силоҳи қатли ом ва ғайра. Сеюм, ҳамкориҳои судманд дар самти фароҳам соختани кумакҳои гуманитарӣ ва техникую иттилоотӣ, рушди илму фарҳанг, таҳкими ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ниҳодҳои он.

Калидвожаҳо: ИМА, СҲШ, Осиёи Марказӣ, рушди иқтисодӣ, амният, захираҳои табию инсонӣ, манфиатҳои миллӣ, рушди илму фарҳанг, ҷомеаи шаҳрвандӣ.

США и ШОС: вызовы и перспективы развития отношений

В статье рассматриваются вызовы и перспективы развития отношений США с ШОС. По мнению автора, США изначально не очень серьезно отнеслись к выходу ШОС на политическую арену. Позже Вашингтон был глубоко обеспокоен созданием такого евразийского института с ядерной мощью, с ее огромными природными и человеческими ресурсами и военным потенциалом. Соединенные Штаты обеспокоены растущим влиянием ШОС в международной политике и ее растущей ролью в решении ключевых вопросов современной политики. Сегодня подход США к ШОС радикально изменился. Понятно, что США заинтересованы в использовании возможностей ШОС для продвижения своих интересов в

регионе. Как выражается эта точка зрения? Автор считает, что, прежде всего, в сфере экономических отношений, так как вопрос экономического развития и повышения благосостояния людей во всех государствах-членах ШОС, это актуальный вопрос. Во-вторых, сотрудничество в обеспечении глобального мира, стабильности и безопасности в регионе, включая борьбу с экстремизмом, радикализмом, терроризмом, незаконным оборотом наркотиков, контролем над вооружениями и так далее. В-третьих, взаимовыгодное сотрудничество в сфере оказания гуманитарной и технической информационной помощи, развития науки и культуры, укрепления гражданского общества и его институтов.

Ключевые слова: США, ШОС, Центральная Азия, экономическое развитие, безопасность, природные и человеческие ресурсы, национальные интересы, развитие науки и культуры, гражданское общество.

USA and SCO: Challenges and Prospects for the Development of Relations

The article examines the challenges and prospects for the development of relations between the United States and the SCO. According to the author, the United States initially did not take the SCO's entry into the political arena very seriously. Later, Washington was deeply concerned about the creation of such a Eurasian institution with nuclear power, with its enormous natural and human resources and military potential. The United States is concerned about the growing influence of the SCO in international politics and its growing role in addressing key issues in contemporary politics. Today, the US approach to the SCO has radically changed. It is clear that the United States is interested in using the SCO's capabilities to advance its interests in the region. How is this point of view expressed? The author believes that, first of all, in the sphere of economic relations, since the issue of economic development and improving the well-being of people in all the SCO

member states is an urgent issue. Second, cooperation in ensuring global peace, stability and security in the region, including the fight against extremism, radicalism, terrorism, drug trafficking, arms control and so on. Third, mutually beneficial cooperation in the provision of humanitarian and technical information assistance, the development of science and culture, the strengthening of civil society and its institutions.

Keywords: USA, SCO, Central Asia, economic development, security, natural and human resources, national interests, development of science and culture, civil society.